

Studiemedelsfrågor m.m.

Sammanfattning

I betänkandet behandlas 26 motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2002 om olika studiestödsfrågor. Samtliga yrkanden avstyrks av utskottet.

Yrkandena handlar om studiefinansieringssystem för högskoleutbildning och vuxenutbildning, studiestöd för vuxna romer, studiestöd vid deltidssjuk-skrivning, studiemedel för utlandsstudier, studiemedelsvillkor vid vissa yr-kesutbildningar, återbetalning m.m. av studielån, underättelse till föräldrar när elev som är myndig skolkar, examensbonus samt studiemedelsvillkor m.m. för elitidrottare.

I betänkandet finns reservationer från Moderata samlingspartiet, Folkpar-tiet liberalerna, Kristdemokraterna, Centerpartiet och Miljöpartiet de Gröna.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning.....	2
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Redogörelse för ärendet.....	6
Utskottets överväganden	7
Nytt studiestödssystem	7
Studiestöd för vuxenutbildning.....	9
Studiemedel vid deltidssjukskrivning.....	12
Studiemedel vid utlandsstudier.....	13
Studiemedel vid vissa yrkesutbildningar	14
Studielån.....	16
Övriga frågor	17
Reservationer.....	19
1. Nytt studiestödssystem (punkt 1) – m.....	19
2. Nytt studiestödssystem (punkt 1) – kd.....	20
3. Studiestöd för vuxna romer (punkt 2) – mp.....	20
4. Studiestöd för vuxenutbildning i övrigt (punkt 3) – kd.....	21
5. Studiemedel vid utlandsförlagd svensk högskoleutbildning (punkt 6) – m.....	22
6. Studiemedel vid studier utomlands (punkt 7) – m, fp, kd, c	22
7. Bonus vid förtida återbetalning av studielån (punkt 10) – kd.....	23
8. Examensbonus (punkt 12) – fp.....	23
Särskilda yttranden.....	24
1. Nytt studiestödssystem (punkt 1) – fp	24
2. Nytt studiestödssystem (punkt 1) – kd.....	24
3. Nytt studiestödssystem (punkt 1) – c.....	25
4. Studiemedel vid deltidssjukskrivning (punkt 5) – v	25
5. Studiemedel vid vissa yrkesutbildningar (punkt 8) – kd.....	25
6. Underrättelse till föräldrar när elev som är myndig skolkar (punkt 11) – m, fp, kd, c	26
Bilaga	
Förteckning över behandlade förslag.....	27
Motioner	27

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Med hänvisning till de motiveringar som framförs under Utskottets överväganden föreslår utskottet att riksdagen fattar följande beslut.

1. Nytt studiestödssystem

Riksdagen avslår motionerna
2002/03:Ub452 yrkande 1 och
2002/03:Ub487 yrkande 1.

Reservation 1 (m)
Reservation 2 (kd)

2. Studiestöd för vuxna romer

Riksdagen avslår motionerna
2002/03:Ub484 och
2002/03:Sf293 yrkande 4.

Reservation 3 (mp)

3. Studiestöd för vuxenutbildning i övrigt

Riksdagen avslår motionerna
2002/03:Ub355,
2002/03:Ub395,
2002/03:Ub452 yrkande 5,
2002/03:Ub490 yrkande 6 och
2002/03:Ub548.

Reservation 4 (kd)

4. Barn tillägg i studiemedelssystemet

Riksdagen avslår motion
2002/03:So454 yrkande 3.

5. Studiemedel vid deltidssjukskrivning

Riksdagen avslår motionerna
2002/03:Ub405,
2002/03:Ub439 och
2002/03:Ub482.

6. Studiemedel vid utlandsförlagd svensk högskoleutbildning

Riksdagen avslår motion

2002/03:Ub359.

*Reservation 5 (m)***7. Studiemedel vid studier utomlands**

Riksdagen avslår motion

2002/03:Ub254 yrkandena 1 och 2.

*Reservation 6 (m, fp, kd, c)***8. Studiemedel vid vissa yrkesutbildningar**

Riksdagen avslår motionerna

2002/03:Ub394 och

2002/03:Ub467.

9. Avskrivning av studielån för att främja bosättning i glesbygd

Riksdagen avslår motionerna

2002/03:Ub344,

2002/03:Ub529 och

2002/03:N302 yrkande 2.

10. Bonus vid förtida återbetalning av studielån

Riksdagen avslår motionerna

2002/03:Ub284 yrkande 2 och

2002/03:Ub452 yrkande 10.

*Reservation 7 (kd)***11. Underrättelse till föräldrar när elev som är myndig skolkar**

Riksdagen avslår motion

2002/03:Ub429 yrkande 10.

12. Examensbonus

Riksdagen avslår motion

2002/03:Ub323 yrkande 5.

Reservation 8 (fp)

13. Studiemedelsvillkor m.m. för elitidrottare

Riksdagen avslår motion
2002/03:Kr297 yrkande 5.

Stockholm den 13 mars 2003

På utbildningsutskottets vägnar

Jan Björkman

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Jan Björkman (s), Ulf Nilsson (fp), Inger Lundberg (s), Majléne Westerlund Panke (s), Inger Davidson (kd), Nils-Erik Söderqvist (s), Per Bill (m), Louise Malmström (s), Ana Maria Narti (fp), Sofia Larsen (c), Anna Ibrisagic (m), Mikael Damberg (s), Mikaela Valtersson (mp), Christer Adelsbo (s), Marie Nordén (s), Tobias Billström (m) och Lennart Gustavsson (v).

Redogörelse för ärendet

Under allmänna motionstiden 2002 väcktes 90 motionsyrkanden om studiestödsfrågor. Ett drygt sextiotal av dessa behandlades i utskottets budgetbetänkande för utgiftsområde 15 *Studiestöd* (bet. 2002/03:UbU2). Återstående yrkanden behandlas här.

Först tar utskottet upp yrkanden med övergripande förslag om studiefinansieringssystem för högskoleutbildning och vuxenutbildning. Därefter behandlas frågor om studiestöd för vuxna romer, studiestöd vid deltidssjukskrivning, studiemedel för utlandsstudier, studiemedelsvillkor vid vissa yrkesutbildningar, återbetalning m.m. av studielån samt slutligen några övriga frågor.

Utskottets överväganden

Utskottet tar först upp övergripande förslag om ett nytt studiestödssystem. Därefter går utskottet i tur och ordning in på förslag som gäller studiestöd för vuxenstuderande, studiemedel vid deltidssjukskrivning, studiemedel för studier utomlands, studiemedel vid vissa yrkesutbildningar, avskrivning och återbetalning av studielån samt vissa övriga frågor.

Nytt studiestödssystem

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att Moderaternas och Kristdemokraternas förslag om nytt studiestödssystem avslås.

Jämför *reservationerna 1 (m)* och *2 (kd)*.

Motioner och utskottets ställningstaganden

Moderata samlingspartiet föreslår i motion 2002/03:Ub487 yrkande 1 ett tillkännagivande om nödvändigheten av ett reformerat studiestödssystem, som skall vara heltäckande. Motionärerna räknar upp ett antal avgörande principer för ett sådant system. Det skall vara ekonomiskt hållbart och överblickbart både för student och samhälle. Högre utbildning skall löna sig även ekonomiskt, bl.a. genom att skuldsättningen skall minska. Systemet skall motverka social snedrekrytering, skulderna skall återbetalas och systemet skall ha större flexibilitet än för närvarande, så att även längre studier kan finansieras med studiemedel. Systemen skall skilja mellan sådana kostnader som är relaterade till studierna och andra kostnader, t.ex. för bostad under studietiden. För de senare måste särskilda låneformer skapas, heter det i motionen. Moderaterna vill också att Centrala studiestödsnämnden (CSN) skall konkurrensutsättas och att alla studenter skall ha rätt till privatekonomisk rådgivning och information om vilken kvalitet olika utbildningar har, innan de gör sitt viktiga investeringsbeslut.

Kristdemokraterna beskriver i motion 2002/03:Ub452 yrkande 1 strukturen för det nya studiestödssystem som partiet vill införa. För grundskole- och gymnasiestudier skall ett studiestöd gälla för elever upp till 25 år och ett annat för elever mellan 25 och 55 år. Universitets- och högskolestudier skall kunna finansieras med studiemedel, medan det för yrkesverksamma som vill studera skall finnas utbildningskonton. Kristdemokraterna vill införa det nya systemet i två etapper.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandena om tillkännagivanden.

Ett reformerat studiemedelssystem trädde i funktion den 1 juli 2001 (prop. 1999/2000:10, bet. UbU7, rskr. 96). Som övergripande mål för det nya systemet gäller att det skall vara enkelt och överblickbart för den enskilde, det skall verka rekryterande, ha en utjämnande verkan mellan individer och grupper i befolkningen och ha en god effekt på samhällets ekonomiska hushållning över tiden. Det nya systemet gör den enskildes ansvar för upptagna lån tydligare än vad tidigare studiemedelssystem gjorde. En princip bakom det nya systemet – liksom det föregående studiemedelssystemet – är att skillnader i omkostnader mellan olika studerande beroende på t.ex. höga bostadskostnader inte skall tillgodoses inom studiestödssystemets ram.

Skuldsättningen begränsas genom att bidragsdelen i de nya studiemedlen har höjts. Möjligheterna för en student att ytterligare begränsa sin skuldsättning genom att skaffa sig arbetsinkomster under studietiden har ökats i det nya systemet, där det s.k. fribeloppet har höjts kraftigt.

Liksom i det tidigare studiemedelssystemet finns en gräns för hur lång tid som man kan beviljas studiemedel. Den är vid heltidsstudier 240 veckor, vilket motsvarar sex studieår av normal längd. Genom att studenterna får tydlig information i förväg om för hur lång tid de kan få studiemedel markerar samhället behovet av väl planerade och målinriktade studier och skuldsättningen hålls nere. Utskottet är inte berett att tillstyrka en återgång till den mycket generösa dispensgivning som förekom före den 1 juli 2001 på denna punkt.

Moderaternas förslag om att konkurrensutsätta CSN har behandlats av utskottet många gånger, senast i betänkande 2002/03:UbU1 s. 87 f. Utskottet anser även nu att nuvarande ordning, nämligen att CSN sköter både utbetalning och återbetalning av studiemedel, har fördelar både för staten och studenterna.

Möjligheterna för en student att bilda sig en uppfattning om kvaliteten i olika utbildningar vid olika lärosäten har ökat kraftigt de senaste åren. Högskoleverkets utvärderingar av ämnen och program hålls tillgängliga för allmänheten på webbplatsen www.studera.nu.

När det gäller Kristdemokraternas förslag till struktur konstaterar utskottet att det nya studiemedelssystem som infördes 2001 tillgodoser behovet av ett förmånligare studiestöd för vuxna över 25 år som bedriver studier på grundskole- eller gymnasienivå. Detta sker i det nya systemet genom att sådana studerande kan beviljas studiemedel med högre bidragsdel (ca 82 % av totalbeloppet). Dessutom finns möjlighet till tillägglån för den studerande som är över 25 år och har haft arbetsinkomster över 415 % av prisbasbeloppet under de tolv månader som ligger före studiestarten.

Utskottet anser inte att vuxenstuderande i åldersintervallet 20–25 år skall vara hänvisade till samma studiestöd som elever under 20 år som går i gymnasieskolan. Föräldrar har inte underhållsskyldighet mot sina barn när de fyllt 20 år. De unga vuxna som vill bedriva studier på gymnasial nivå efter den åldern bör ha tillgång till ett studiestöd som räcker för deras försörjning.

När det gäller utbildningskonto för yrkesverksamma konstaterar utskottet att riksdagen under förra riksmötet godkände ett förslag från regeringen om grunderna för ett system med konton för individuellt kompetenssparande (prop. 2001/02:175, bet. AU10, rskr. 322). Ett förslag till slutlig utformning av systemet är alltså under beredning i Regeringskansliet.

Studiestöd för vuxenutbildning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå två motionsyrkanden om studiestöd till vuxna romer.

Jämför *reservation 3 (mp)*.

Utskottet avstyrker Kristdemokraternas förslag till studiestöd vid vuxenstudier på grundskole- och gymnasienivå.

Jämför *reservation 4 (kd)*.

Motionsyrkanden om översyn av det nuvarande studiestödssystemet för vuxenstudier på grundskole- och gymnasienivå samt om barntillägg i studiemedlen avstyrks också, det sistnämnda med hänvisning till pågående utredning.

Gällande bestämmelser

För studier på grundskole- och gymnasienivå kan vuxna, dvs. personer som fyller minst 20 år, beviljas studiemedel. Den som är minst 25 år kan i många fall beviljas bidrag på den högre nivån, varvid ca 82 % av totalbeloppet är bidrag. Möjligheten att få studiemedel upphör normalt vid utgången av det kalenderår då man fyller 50 år.

En person som fyllt 20 år och som saknar grundskoleutbildning kan få studiemedel för studier på grundskolenivå i 80 veckor. Om den studerande behöver färdighetsträning i att läsa, skriva eller räkna kan studiemedel beviljas för ytterligare 20 veckor, alltså totalt 100 veckor, vilket anses motsvara fem terminer.

Sedan den 1 januari 2003 finns ett särskilt rekryteringsbidrag, som infördes efter förslag i proposition 2001/02:161 (bet. UbU15, rskr. 312). Syftet med rekryteringsbidraget är att ge kommunerna förutsättningar att rekrytera till studier de personer med kort tidigare utbildning som har särskilt svårt att ta steget in i studier. En person kan beviljas rekryteringsbidrag tidigast det år hon eller han fyller 25 år och senast det år hon eller han fyller 50 år. Rekryteringsbidraget kan ges för studier på heltid eller på 20, 50 eller 75 % av heltid. Oavsett omfattningen kan rekryteringsbidrag lämnas under högst 50 veckor. Beloppet motsvarar vad en studerande kan få i studiemedel vid studier av motsvarande omfattning, men till skillnad från studiemedel är rekryteringsbidrag i sin helhet ett skattefritt bidrag. Till personer som året före studierna har haft en heltidsinkomst kan rekryteringsbidrag utgå med ett högre belopp, 122,5 % av totalbeloppet i studiemedel.

Motioner och utskottets ställningstaganden

Miljöpartiet tar i motion 2002/03:Sf293 yrkande 4 upp situationen för äldre **romer** i det svenska samhället. Många av dem är analfabeter och för dem krävs det särskilda utbildningsinsatser, anser motionärerna. Ett förlängt och riktat vuxenstudiestöd för analfabeter som saknar grundskolekompetens skulle vara en lösning, heter det i motionen.

Romernas situation tas upp också i motion 2002/03:Ub484 (s) där motionären vill att regeringen skall följa upp möjligheterna att finansiera studier på grundskolenivå för vuxenstudier som saknar tidigare förvärvsarbete. I motionen nämns att det t.ex. i Stockholms län bedrivs grundskole- och gymnasieutbildning för finskspråkiga romer i en folkhögskola som under flera år haft en kvalificerad utbildning riktad till den romska minoritetsgruppen. Många elever tackar nej till erbjuden plats i utbildningen när deras hemkommuner nekar dem socialbidrag under studietiden. Det nu gällande studiestödet ger enligt motionären inte tillräckligt ekonomiskt stöd. Man vill inte skuldsätta sig och väljer därför att avstå från utbildningen, vilket gör att vederbörande återigen blir arbetslös och beroende av socialbidrag.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandena om tillkännagivande.

Det är mycket viktigt att de vuxna som har lägst tidigare utbildning stimuleras att skaffa sig mer kunskaper. Kommunerna har ett särskilt ansvar för att ge stöd till vuxnas lärande. Varje kommun skall aktivt verka för att nå dem i kommunen som har rätt till grundläggande vuxenutbildning och för att motivera dem att delta i utbildningen (11 kap. 9 § skollagen 1985:1100).

Det nya rekryteringsbidraget gör det möjligt för kommunerna att erbjuda personer med låg utbildning och stort behov av ytterligare kunskaper tillfälle att studera under 50 veckor utan att behöva skuldsätta sig. Rekryteringsbidraget inverkar inte på rätten att därefter få studiemedel. En person som har börjat studier på grundskolenivå med rekryteringsbidrag kan alltså efter de 50 veckorna med sådant bidrag få studiemedel i 80 eller 100 veckor, beroende på om han eller hon även behöver färdighetsträning i att läsa, skriva eller räkna. En sådan studerande, som är mellan 25 och 50 år, kommer i normalfallet att få studiemedel med högre bidragsdel, vilket innebär att skuldsättningen blir måttlig.

Fem motioner tar upp **andra frågor om studiestöd för vuxenutbildning**.

Kristdemokraterna föreslår i motion 2002/03:Ub452 yrkande 5 ett nytt vuxenutbildningsstöd för studerande som saknar betyg från grund- eller gymnasieskola. Det skall gälla vuxna i åldrarna mellan 25 och 55 år och skall innebära ett skattefritt bidrag som motsvarar totalbeloppet (bidrag + lån) i studiemedel. Detta bidrag skall utgå under den del av året då studier bedrivs. Det skall kunna kompletteras med en lånedel på upp till 3 000 kr per månad. Studerande som redan har en hel gymnasieutbildning men vill läsa ytterligare på gymnasial nivå skall vara hänvisade till de vanliga studiemedlen. Samma förslag framförs i Kristdemokraternas motion 2002/03:Ub490 yrkande 6.

I motion 2002/03:Ub355 (m) föreslår motionären en total översyn och förenkling av studiestödssystemet för studerande i komvux. Det finns enligt hennes mening en snårskog av olika särregler och studiestödsformer, beroende på ålder och i vissa fall på tidigare inkomst.

En översyn av möjligheterna att förbättra villkoren för vuxna att bedriva studier begärs i motion 2002/03:Ub395 (s). Motionärerna anser att de flesta av dagens system är anpassade för studenter som är förhållandevis unga. Ju äldre man blir, desto fler dörrar stängs, heter det i motionen. Som exempel nämns åldersgränsen för bostadsbidrag (29 år), begränsningen i lånemöjlighet fr.o.m. 41 års ålder och att rätten till studiestöd i stort sett upphör vid 51 års ålder.

Enligt motion 2002/03:Ub548 (s) bör studiestödet till vuxna utvecklas vidare. Den flexibilitet som i dag finns inom studiemedelssystemet när det gäller studiernas omfattning är begränsad till att studiemedel kan lämnas för studier på heltid eller på 50 eller 75 % av heltid. I framtidens utbildningar, med flexibel intagning och studier utifrån personlig studieplanering, kommer studiernas omfattning att variera mer. Både rekryteringsbidraget och studiemedlen bör utvecklas så att de möter det behov av flexibilitet som nya studentgrupper har, anser motionären.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandena.

Det nya studiemedelssystem som gäller sedan den 1 juli 2001 innebär en betydande förenkling jämfört med den flora av olika studiestöd för vuxenstudier (studiemedel, särskilt vuxenstudiestöd, särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa och särskilt utbildningsbidrag) som fanns dessförinnan. De variationer som ryms i det nya studiemedelssystemet behövs för att systemet på ett rimligt sätt skall tillgodose behoven hos studerande i olika livssituationer och därmed kunna verka rekryterande.

Ett system enligt Kristdemokraternas förslag med ett vuxenstudiebidrag på 100 % av studiemedlens totalbelopp till alla mellan 25 och 55 år som saknar grundläggande kompetens eller gymnasiekompetens och som önskar komplettera dessa kunskaper skulle enligt utskottet öka kostnaderna för staten betydligt.

Bostadsbidrag ingår inte i studiestödet. En studiesocial utredning arbetar för närvarande med frågor om samspelet mellan studiestödssystemet och andra förmånssystem (dir. 2002:120). En utgångspunkt för det nya studiemedelssystemet har varit att lånen skall återbetalas i sin helhet. Avtrappningen av lånemöjligheterna fr.o.m. 41 års ålder har införts för att säkerställa detta. Reglerna innebär dock att t.ex. en studerande som är 48 år kan få studielån för 80 veckors studier.

Utskottet är inte berett att föreslå något ställningstagande från riksdagen till huruvida studiemedel bör beräknas i direkt proportion till studiernas omfattning. Mot bakgrund av de problem som har funnits under senare år när nya studiestödsformer och nya regler har införts, anser utskottet att det bör vara regeringens sak att överväga vilka ytterligare inslag av flexibilitet som eventuellt kan tillföras studiemedelssystemet. Utskottet utgår från att regeringen

kontinuerligt bevakar hur systemet tillämpas och hur det samspelar med utvecklingen av utbildningen på olika nivåer och att regeringen vid behov lägger fram förslag om förbättringar.

För att vuxna med barn skall våga ta steget att börja studera bör man enligt motion 2002/03:So454 (s) yrkande 3 överväga möjligheten att införa ett **barn-tillägg i studiemedelssystemet**.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandet om tillkännagivande.

Den studiesociala utredningen har nyligen fått tilläggsdirektiv (dir. 2003:13) att även analysera förutsättningarna för att införa ett barn-tillägg till studerande. Syftet med analysen skall vara att undersöka vilka möjligheter det finns att på ett effektivt sätt underlätta den ekonomiska situationen för studerande med barn. Utredaren skall särskilt analysera hur ett eventuellt barn-tillägg kan påverka samspelet mellan studiestödssystemet och andra förmånssystem samt vilka ekonomiska och andra konsekvenser det kan få för den enskilde studerande. Motionsyrkandet är alltså tillgodosett.

Studiemedel vid deltidssjukskrivning

Utskottets förslag i korthet

Motioner om att studiemedel för deltidstudier skall kunna kombineras med sjukpenning på deltid bör avslås, eftersom frågan behandlas i en pågående utredning.

Motioner och utskottets ställningstagande

Motionerna 2002/03:Ub405 (s), 2002/03:Ub439 (s) och 2002/03:Ub482 (s) tar upp problemet att den som blir sjukskriven på deltid inte kan uppbära studiemedel på deltid och sjukpenning på deltid. Ingen kan leva på ett halvt studiestöd när man inte kan arbeta eller vara sjukskriven på den andra halvan av tiden, heter det i den förstnämnda motionen. Motionärerna vill att det skall göras möjligt att samtidigt uppbära studiemedel på deltid och sjukpenning på deltid, för att man på det sättet skall kunna förkorta personens väg till ett nytt arbete.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandena om tillkännagivande.

Den pågående utredningen om skyddstider för sjukpenninggrundande inkomst (dir. 2001:104) har i uppdrag bl.a. att uppmärksamma regelsystemets effekter för personer som på grund av nedsatt studieförmåga vill kombinera deltidstudier med sjukskrivning på deltid. När det gäller frågan om att kombinera deltidstudier med sjukskrivning på deltid skall utredaren särskilt uppmärksamma samt ta hänsyn till effekterna av eventuella förslag i förhållande till andra studerandegrupper. Utredaren skall samråda med den studiesociala utredningen. Uppdraget skall redovisas senast den 30 april 2003.

Studiemedel vid utlandsstudier

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden om studiemedel vid utlandsförlagd svensk högskoleutbildning och om utredning av reglerna för studiemedel vid studier utomlands.

Jämför reservationerna 5 (m) och 6 (m, fp, kd, c).

Motioner och utskottets ställningstaganden

I motion 2002/03:Ub359 (m) föreslås ändringar i bestämmelserna om **studiemedel vid utlandsförlagd svensk högskoleutbildning**. Studenter som läser vid Göteborgs universitet vid en institution som av universitetet har förlagts till Sussex i England bör få studiemedel med samma belopp som svenska studenter som läser vid brittiska universitet, anser motionärerna.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandet om tillkännagivande.

Motsvarande yrkande har behandlats av utskottet flera gånger tidigare, senast i betänkande 2001/02:UbU2. Då skrev utskottet (s. 19) att riksdagen inte borde uttala sig för en ändring i de regler som CSN, i enlighet med givet bemyndigande, har utfärdat och som innebär att en förutsättning för att få studiemedelsbeloppet anpassat till kostnadsläget utomlands är att man är antagen till studier vid ett utländskt universitet. Detta är även nu utskottets uppfattning.

Enligt 3 kap. 24 § andra stycket studiestödsförordningen (2000:655) skall CSN fastställa lånebeloppet för studier *vid en utländsk läroanstalt* (kurs. här) med beaktande av levnadsomkostnaderna i varje land. För studier vid universitet och högskolor i Storbritannien är lånebeloppet vid heltidsstudier våren 2003 drygt 800 kr högre per vecka än för studier i Sverige. Studenterna vid Göteborgs universitet som läser vid filialen i Sussex är inte antagna vid någon utländsk läroanstalt. CSN har därför ansett sig förhindrad att bevilja dessa studenter det högre lånebelopp som svenska studenter som läser vid brittiska universitet kan få.

I motion 2002/03:Ub254 (fp) föreslås ett tillkännagivande om behovet av att utreda reglerna för **studiemedel vid studier utomlands** (yrkande 1). Motionären anser vidare att CSN:s regler när det gäller krav på folkbokföring i Sverige för att få studiemedel för studier utomlands behöver ändras (yrkande 2). En svensk student som efter gymnasiet skaffar sig arbete i England och då – helt enligt reglerna – skriver sig där, kan inte beviljas svenska studiemedel när han sedermera vill börja studier i England. Anledningen är att han inte uppfyller kravet på att ha varit folkbokförd i Sverige de två senaste åren.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandena.

Kravet på folkbokföring i Sverige de två senaste åren finns i 3 kap. 23 § studiestödsförordningen (2002:655). Där sägs också att om det finns särskilda skäl, får studiemedel lämnas även om detta villkor inte är uppfyllt. CSN avgör vad som skall anses som särskilda skäl.

Enligt EG-rätten om fri rörlighet borde en student som den som beskrivs i motionen ha rätt till studiestöd i värdlandet. En svensk som har bosatt sig i England och efter att ha arbetat där vill börja studier där, kan som EU-medborgare få bidrag från den brittiska staten för sina studieavgifter. Däremot kan han enligt de nuvarande brittiska reglerna inte beviljas brittiskt studielån eller kompletterande bidrag för sina levnadskostnader, vilket brittiska medborgare kan. Mot denna bakgrund har CSN hösten 2002 ändrat sin praxis när det gäller vad som skall betraktas som särskilda skäl att göra undantag från kravet på folkbokföring. Enligt vad utskottet inhämtat från CSN skulle en student som den i motionen beskrivne numera få svenskt studiestöd utan hinder av folkbokföringskravet. Motionärens yrkande 2 får därmed anses vara tillgodosett. Utskottet anser inte att det finns anledning att begära en generell utredning om villkoren för studiemedel vid utlandsstudier.

Studiemedel vid vissa yrkesutbildningar

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå två motionsyrkanden om möjligheter för vuxna att få studiestöd under längre tid för utbildning på gymnasial nivå.

Gällande bestämmelser

Den som redan har en treårig gymnasieutbildning eller motsvarande kan få studiemedel för högst 80 veckors ytterligare studier på gymnasienivå. Om man saknar treårig gymnasieutbildning kan studiemedel beviljas för högst 120 veckors gymnasiala studier.

Motioner och utskottets ställningstagande

I motion 2002/03:Ub394 (s) föreslås ett tillkännagivande om vikten av att skapa förutsättningar för fler att utbilda sig, inte minst inom bristyrken. Den studerande som har gått igenom grundläggande utbildning innan hon eller han genomgår utbildning till t.ex. undersköterska har enligt motionärerna ofta förbrukat de 120 veckor som nuvarande regelverk medger för studiemedel till vuxna på gymnasial nivå. Regelverket för aktivitetsstöd ger inte möjligheter för denna grupp, hävdar motionärerna.

Vikten av att minska hindren för dem som vill utbilda sig till teckenspråks- och dövblindtolk eller till vuxendövtolk tas upp i motion 2002/03:Ub467 (s). För den som vill bli teckenspråkstolk eller dövblindtolk räcker de två år under vilka man kan få studiemedel för gymnasiala studier inte till för att dels gå den tvååriga teckenspråkslinje som är ett förkunskapskrav, dels höja betyget i Svenska A och B till Väl godkänd, vilket också är ett förkunskapskrav. Enligt motionärerna har vuxendövtolkutbildningen samma behörighetskrav, men är treårig. Det första av dess tre år räknas som gymnasiala studier och måste

alltså inrymmas i de två år för vilka man kan beviljas studiemedel på den nivån.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandena om tillkännagivanden.

Länsarbetsnämnder och arbetsförmedlingar upphandlar yrkesutbildningar inriktade mot yrken där arbetskraftsbrist råder eller bedöms kunna uppstå. Deltagarna i sådan s.k. arbetsmarknadsutbildning får aktivitetsersättning och behöver alltså inte anlita studiestödssystemet. En förutsättning för att bli antagen till arbetsmarknadsutbildning är att man är arbetslös eller riskerar att bli det och att man söker arbete hos arbetsförmedlingen. Utskottet har från Arbetsmarknadsstyrelsen inhämtat att ca 4 000 personer under 2002 slutförde undersköterskeutbildning som arbetsmarknadsutbildning. I genomsnitt omfattade utbildningen knappt sju månaders heltidsstudier, främst i karaktärsämnen inom omvårdnadsområdet.

Den som inte är eller riskerar att bli arbetslös är normalt hänvisad till yrkesutbildning inom det reguljära utbildningsväsendet. Kommunernas stöd till vuxnas lärande skall utgå från den enskildes behov och intresse. Enligt den strategi som riksdagen antog efter förslag i propositionen *Vuxnas lärande och utvecklingen av vuxenutbildningen* (prop. 2000/01:72, bet. UbU15, rskr. 229) skall individens lärande och kunskapssökande stödjas genom rådgivning och vägledning, baserad på erkännande av faktiska, redan förvärvade kunskaper. Utskottet anser det mycket viktigt att den kompetens som vuxna utbildningsökande redan har förvärvat genom icke formellt eller informellt lärande tas till vara och att deras studieprogram utformas med utgångspunkt i denna.

Undersköterskeutbildning för vuxna inom ramen för det numera avslutade Kunskapslyftet har enligt vad utskottet inhämtat från Skolverket vanligen omfattat tre terminers heltidsstudier.

De nuvarande reglerna lämnar utrymme för den blivande teckenspråks- eller dövblindtolken att med studiemedel skaffa sig den tvååriga utbildning på teckenspråkslinje som krävs för att komma in på tolkutbildningen. Möjligheten att få lägst betyget Väl godkänd i svenska finns redan under tiden i gymnasieskolan. Utskottet anser inte att det bör erbjudas extra studiestöd för att höja gymnasiebetyget i svenska. Från Strömbäcks folkhögskola, som är den enda som i dag anordnar vuxendövtolkutbildning, har utskottet inhämtat att den tvååriga teckenspråkslinjen inte är ett behörighetsvillkor för tillträde till sådan tolkutbildning. Bestämmelserna om längsta tid för studiemedel på gymnasial nivå lägger därmed inte hinder i vägen för den som vill utbilda sig till vuxendövtolk.

I det stöd till vuxnas lärande som kommunerna numera är skyldiga att ge ingår vägledning. Utskottet anser det viktigt att vuxna som vill utbilda sig för ett nytt yrke får adekvat hjälp att orientera sig i utbudet av utbildningar och villkoren för studierna, så att de kan planera sin utbildning på bästa sätt.

Studielån

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden om avskrivning av studielån vid bosättning i glesbygd och om bonus vid förtida återbetalning av studielån.

Jämför *reservationerna 7 (kd) och 8 (fp)*.

Motioner och utskottets ställningstaganden

Tre motioner tar upp frågor om **avskrivning av studielån** som ett medel för att locka högskoleutbildade att bosätta sig eller stanna i glesbygd.

Enligt motion 2002/03:Ub344 (kd) befinner sig många glesbygdskommuner i en nedåtgående spiral och saknar unga människor med kompetens. Därför föreslår motionären en försöksverksamhet med avskrivning av statliga studielån för ungdomar som väljer att bo och arbeta i glesbygden. Detta system bör finansieras inom ramen för studiestödssystemet. Motionären hänvisar till att liknande åtgärder prövas i en kommun i norra Norge. Också motion 2002/03:Ub529 (c) hänvisar till förebilder i Norge. Motionärerna anser att avskrivning av studielån är ett träffsäkert och samtidigt relativt billigt styrmedel, och de vill att ett sådant system skall införas i Sverige. I motion 2002/03:N302 (mp) yrkande 2 begärs en utredning av effekterna av en avskrivning av studielånen för de nyexaminerade akademiker som flyttar till avfolkningshotade kommuner.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandena om tillkännagivanden.

Liknande yrkanden behandlades av riksdagen under förra riksmötet (bet. 2001/02:UbU2 s. 18). Utskottet hänvisade då till att regeringen hade aviserat en utredning. Denna har numera tillsatts (dir. 2002:80). Ett av syftena är att främja tillgången på nyckelpersoner i mindre, lokala arbetsmarknadsregioner. Utredaren skall, om bedömningen är att det finns behov av det, lämna förslag till rörlighetsstimulanser. Erfarenheter gjorda i jämförbara länder skall beaktas. Enligt vad utskottet har inhämtat studerar utredningen bl.a. Norge. Uppdraget skall slutredovisas senast den 31 mars 2003.

Kristdemokraterna föreslår i motion 2002/03:Ub452 yrkande 10 att någon form av system för **bonus vid förtida återbetalning av studielån** bör utarbetas och genomföras snarast. Även i motion 2002/03:Ub284 (kd) yrkande 2 föreslås ett sådant system. I båda motionerna hävdas att ett bonussystem skulle medföra en avsevärd vinst för staten.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandena.

Enligt 4 kap. 20 § studiestödslagen (1999:1395) får regeringen, i syfte att stimulera en snabb återbetalning av studielån, meddela föreskrifter om premier till låntagare som betalar tillbaka större belopp än det fastställda årsbeloppet. Regeringen har alltså redan möjlighet att införa ett bonussystem. Det

bör ankomma på regeringen att bedöma om det i dagsläget skulle vara till fördel för staten att göra det.

Övriga frågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden om rätt för skolan att underätta föräldrar till myndig elev om att eleven skolkar, examensbonus och studiemedelsvillkor m.m. för elitidrottare.

Jämför *reservationerna 8 (fp) och 9 (m)*.

Motioner och utskottets ställningstaganden

Centerpartiet föreslår i motion 2002/03:Ub429 yrkande 10 att det skall skrivas in i skollagen att läraren har rätt att **underrätta föräldrar till myndiga elever om att eleverna skolkar**. En familjs ekonomi kan drabbas hårt om elevens studiebidrag dras in på grund av skolka, framhåller motionärerna. De anser det bekymmersamt att föräldrarna har försörjningsansvaret intill 20 års ålder för gymnasieelever, men inte någon självklar rätt till information om elevernas uppförande, t.ex. om att de skolkar.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandet.

Skollagskommittén har nyligen, i betänkandet *Skollag för kvalitet och likvärdighet* (SOU 2002:121), lagt fram förslag om en bestämmelse i skollagen att skolan skall vara skyldig att informera föräldrar i de fall en elev är frånvarande i sådan utsträckning att det kan påverka rätten till studiehjälp. Detta skall gälla även om eleven fyllt 18 år. Utskottet anser att riksdagen inte bör föregripa regeringens beredning av ärendet.

Folkpartiet framhåller i motion 2002/03:Ub323 yrkande 5 att det är mycket viktigt för samhället, och inte minst för den studerande själv, att inledda högskolestudier avslutas med en examen. Studenter borde enligt motionärerna få en extra stimulans att vara flitiga och fullfölja sina studier. Därför föreslås i motionen att möjligheterna att införa en **examensbonus** i form av viss nedskrivning av studieskulder skall utredas.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandet.

Det är ett faktum att ganska många studenter lämnar högskolan utan att ha avlagt examen. Detta måste ses mot bakgrund av både studenternas egna mål för studierna och hur högskoleutbildning tas emot och betraktas i arbetslivet. Många som börjar studera vid universitet och högskolor har inte för avsikt att avlägga examen utan har ett mera begränsat mål för sina studier. Detta är enligt utskottets mening helt legitimt och ett bevis på att högskolan fungerar också som ett instrument för livslångt lärande. Högskoleverkets kartläggningar har också visat att en betydande andel av dem som lämnat högskolan utan att ha avlagt examen likväl har skaffat sig 120 poäng eller mera, vilket motsvarar tre års heltidsstudier. För flertalet av dessa handlar det enligt verket om

en utbildning som i många avseenden är jämförbar med en avlagd examen. I en del fall handlar det bara om att studenterna inte har ansökt om att få ut sin examen (*Studenternas resultat*. Högskoleverkets rapport 2001:28R). Vilken värdering som görs på arbetsmarknaden av att examen är avslutad spelar säkerligen också stor roll. Det är tydligt att studenter i vissa arbetsmarknads-lägen rekryteras till jobb innan de har slutfört den examen de haft som mål.

Det är självfallet viktigt både för studenten och samhället att studierna ger resultat. Ett viktigt mått på effektivitet i högskoleutbildningen är förhållandet mellan antalet helårsstudenter och antalet helårsprestationer. Denna kvot har de senaste åren i genomsnitt legat på 0,83 och tenderar inte att sjunka.

Mot bakgrund av det som nu sagts anser utskottet att det inte finns anledning att begära en utredning om införande av examensbonus.

Moderata samlingspartiet föreslår i motion 2002/03:Kr297 yrkande 5 ett tillkännagivande om *studiemedelsvillkor m.m. för elitidrottare*. Enligt motionärerna bör elitidrottare kunna få dispens från kraven på studieresultat inom viss tid, så att de kan hålla en lägre studietakt och ändå behålla studiemedlen. I konsekvens med detta bör de också kunna få studiemedel under längre tid än tolv terminer. Motionärerna förordar även s.k. ordsföretråde för elitidrottare, dvs. att en högskolestuderande som är utövare av elitidrott skall få möjlighet att byta till den studieort där de bästa tränings- och tävlingsförutsättningarna finns.

U t s k o t t e t föreslår att riksdagen avslår yrkandet.

Motsvarande yrkande har behandlats av utskottet flera gånger tidigare, senast i betänkande 2001/02:UbU11 s. 12. Utskottet ansåg då att idrottsutövning på elitnivå inte bör föranleda större skuldsättning för studenten än normalt, vilket skulle bli konsekvensen om motionärernas förslag genomförs. Det är fortfarande utskottets uppfattning. I fråga om ordsföretråde hänvisar utskottet liksom tidigare till att Högskoleverket har funnit att det inte är förenligt med gällande bestämmelser om antagning till grundläggande högskoleutbildning. Utskottet anser inte heller nu att det finns anledning för riksdagen att föreslå någon ändring i dessa för att främja elitidrotten.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i reservationen.

1. Nytt studiestödssystem (punkt 1) – m

av Per Bill (m), Anna Ibrisagic (m) och Tobias Billström (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2002/03:Ub487 yrkande 1

och avslår motion

2002/03:Ub452 yrkande 1.

Ställningstagande

Det behövs av flera anledningar politisk enighet kring ett långsiktigt, hållbart och överblickbart studiefinansieringssystem. Det nya studiemedelssystem som infördes 2001 är inte hållbart, särskilt vad gäller skuldsättningsproblematiken. Regeringen bör konstruktivt söka lösningar till ett heltäckande studiefinansieringssystem som tillgodoser följande avgörande principer:

Systemet skall vara ekonomiskt hållbart och överblickbart både för den enskilda studenten och för samhället.

Högre utbildning skall löna sig även ekonomiskt. Studenterna skall ges möjlighet att arbeta utan att få minskade studiemedel, så att de kan minska sin skuldsättning. Fribeloppet bör helt tas bort.

Systemet skall bidra till minskad social snedrekrytering. Många vågar av olika skäl inte ta steget in i den akademiska världen. Det avgörande är att högre studier skall löna sig. Studier utomlands skall inte missgynnas.

Skulderna skall betalas tillbaka.

Systemet skall skilja mellan sådan finansiering som är relaterad till studierna och sådan som inte kan direkt hänföras till detta område, t.ex. bostad under studietiden. För sådana kostnader måste särskilda låneformer tillskapas.

Alla studenter skall ha rätt till såväl privatekonomisk rådgivning som information om vilken kvalitet olika utbildningar har, innan de fattar ett av de viktigaste investeringsbesluten i sina liv.

Ett större mått av flexibilitet måste tillåtas, så att även längre studier kan finansieras via studiemedel och de som så vill kan erbjudas studiemedel i mer än tio månader per år.

CSN måste konkurrensutsättas genom att man skapar möjlighet för de studenter som vill att få sina studielån via sin bank eller annat låneinstitut.

2. Nytt studiestödssystem (punkt 1) – kd

av Inger Davidson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2002/03:Ub452 yrkande 1

och avslår motion

2002/03:Ub487 yrkande 1.

Ställningstagande

Det är nödvändigt att ta ett samlat grepp över hur människor i olika faser i livet skall kunna finansiera sina studier. Dagens system präglas av oklara gränsdragningar mellan arbetsmarknads- och utbildningspolitik, vilket drabbar den enskilde. Många, särskilt kvinnor, faller mellan stolarna när det gäller stöd till studier efter arbete och barnafödande. Det är viktigt att reglerna är tydliga och förutsägbara, så att man snabbt kan få en uppfattning om hur stort bidrag den enskilde kan få av staten, vilka krav som är kopplade till bidraget och hur länge detta delas ut.

Ett nytt heltäckande studiefinansieringssystem bör införas och vara strukturerat enligt följande:

- Grundskole- och gymnasiestudier
 - upp till 25 år
 - mellan 25 och 55 år
- Universitets- och högskolestudier
- Utbildningskonto för yrkesverksamma

Det nya systemet bör införas i två etapper med början fr.o.m. andra halvåret 2004. Det skall vara helt genomfört 2005.

3. Studiestöd för vuxna romer (punkt 2) – mp

av Mikaela Valtersson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2002/03:Sf293 yrkande 4

och bifaller delvis motion

2002/03:Ub484.

Ställningstagande

Alltför många romer upplever att de inte tillhör eller ingår i det svenska samhället. Romer diskrimineras på arbetsmarknaden på grund av sitt ursprung, och det råder mycket stor arbetslöshet bland dem. Många äldre romer är analfabeter, och för dem krävs det särskilda utbildningsinsatser. I dag begränsas vuxenstudiestödet för studier på grundskolenivå till fem terminer. Ett förlängt och riktat vuxenstudiestöd för analfabeter som saknar grundskolekompetens skulle kunna vara en lösning.

4. Studiestöd för vuxenutbildning i övrigt (punkt 3) – kd

av Inger Davidson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2002/03:Ub452 yrkande 5 och

2002/03:Ub490 yrkande 6

och avslår motionerna

2002/03:Ub355,

2002/03:Ub395 och

2002/03:Ub548.

Ställningstagande

Det bör införas ett nytt vuxenutbildningsstöd för studerande i åldrarna 25–55 år. Alla i denna åldersgrupp som saknar betyg från grund- eller gymnasieskola skall erbjudas ett skattefritt bidrag som motsvarar 100 % av totalbeloppet i studiemedelssystemet, under den del av året som studier bedrivs. Den studerande skall därutöver ges möjlighet att komplettera med en lånedel på upp till 3 000 kr per månad. CSN bör göra bedömningen av lämplig nivå på lånet med hänsyn till den studerandes ålder och återbetalningsförmåga. Grundprincipen att lånet skall återbetalas skall gälla. Studerande som läser på grund- och gymnasienivån av eget intresse, för att bredda sin redan fullföljda gymnasieutbildning eller för att höja redan givna betyg, skall hänvisas till det ordinarie studiemedelssystemet.

5. Studiemedel vid utlandsförlagd svensk högskoleutbildning (punkt 6) – m

av Per Bill (m), Anna Ibrisagic (m) och Tobias Billström (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:Ub359.

Ställningstagande

Det är viktigt att svenska studenter kan få ekonomiska möjligheter att studera vid utländska universitet och att studenter från andra länder får erfarenheter och kunskap från svenska universitet. Svenska studenter kan numera få studiemedel för studier utomlands, vilket är bra. Det finns dock ingen anledning att diskriminera studenter som deltar i utbildning som ett svenskt universitet har förlagt utomlands, såsom nu sker med studenter som läser vid Göteborgs universitets filial i England. Dessa får inte möjlighet till studielån av samma omfattning som svenska studenter som läser vid brittiska universitet. Studiemedelsförordningen bör snarast ändras så att studenter inte missgynnas ekonomiskt då de valt att studera vid sitt eget universitets utlandsfilial.

6. Studiemedel vid studier utomlands (punkt 7) – m, fp, kd, c

av Ulf Nilsson (fp), Inger Davidson (kd), Per Bill (m), Ana Maria Narti (fp), Sofia Larsen (c), Anna Ibrisagic (m) och Tobias Billström (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2002/03:Ub254 yrkande 1 och avslår motion 2002/03:Ub254 yrkande 2.

Ställningstagande

De nuvarande reglerna för bidrag vid utlandsstudier behöver enligt vår mening utredas. Inriktningen bör vara att en student som kan få studiemedel för studier i Sverige också skall ha möjlighet att få studiemedel för att studera utomlands.

7. Bonus vid förtida återbetalning av studielån (punkt 10) – kd

av Inger Davidson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2002/03:Ub284 yrkande 2 och

2002/03:Ub452 yrkande 10.

Ställningstagande

Vid två tillfällen, nämligen under andra halvåret 1983 och under hela 1986, erbjöds låntagare att mot en premie frivilligt i förtid återbetala sin studieskuld. Premien var mellan 5 och 20 % beroende på antalet återstående betalningar. Ett sådant bonussystem ökar de förtida återbetalningarna till staten och minskar avskrivningarna, dvs. de innebär netto en besparing för staten. Därför bör på nytt någon form av bonussystem utarbetas och genomföras snarast.

8. Examensbonus (punkt 12) – fp

av Ulf Nilsson (fp) och Ana Maria Narti (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2002/03:Ub323 yrkande 5.

Ställningstagande

Det är mycket viktigt för samhället, och inte minst för den studerande själv, att inledda högskolestudier avslutas med en examen. Studenter borde få en extra stimulans att vara flitiga och fullfölja sina studier. En möjlighet är att införa en examensbonus i form av viss nedskrivning av studieskulder. Motsvarande system kan införas också för doktorander som disputerar. Detta skulle främja effektivitet i utbildningen utan att högskolorna tvingas tumma på kvalitetskraven. Möjligheterna att införa ett system med examensbonus bör snarast utredas.

Särskilda yttranden

Utskottets beredning av ärendet har föranlett följande särskilda yttranden. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i yttrandet.

1. Nytt studiestödssystem (punkt 1) – fp

av Ulf Nilsson (fp) och Ana Maria Narti (fp).

Folkpartiet har i reservation 3 i betänkande 1999/2000:UbU7 *Ett reformerat studiestödssystem* redovisat sitt förslag till hur ett nytt system borde vara beskaffat. Vi har därefter följt upp detta i våra motioner om budget för studiestödsområdet, senast i motion 2002/03:Ub338. I vårt förslag ingår att totalbeloppet bör höjas, att bidragsdelen på sikt bör öka till 50 % av totalbeloppet, att den högre bidragsnivån för vuxenstudierande på gymnasial nivå bör vara 60 % av totalbeloppet och att inkomstprövningen för att få studiemedel bör mildras för att på sikt avskaffas. Ökade möjligheter att få dispens från den hårda 12-terminersregeln bör införas. Servicen hos CSN måste förbättras. Vi anser att myndigheten skall åläggas att betala en omvänd straffavgift till studenter som inte får sina studiemedel eller svar på sin ansökan inom en viss tid. Fler än CSN bör få möjlighet att hantera utbetalningen av studiemedel och eventuellt också återbetalningen. Olika modeller för detta bör utredas. Vi anser också att studier för lite äldre studerande skall kunna finansieras med kompetenskonton samt under ett år med lån från det allmänna pensionssystemet.

2. Nytt studiestödssystem (punkt 1) – kd

av Inger Davidson (kd).

Kristdemokraterna har i reservation 4 i betänkande 1999/2000:UbU7 *Ett reformerat studiestödssystem* redovisat sitt förslag till hur ett nytt system borde vara beskaffat. Vår ambition är att den generella bidragsnivån skall vara 50 % av totalbeloppet. Det skall inte vara något "först-till-kvarn-system" för den högre bidragsnivån. Inkomstprövningen bör i princip avskaffas. Möjligheten till undantag från tolvterminersgränsen bör ges en mer flexibel utformning. Bedömningar av vilka utbildningar som skall berättiga till studiemedel skall inte ha befintliga ekonomiska ramar som utgångspunkt utan göras utifrån kvalitets- och nivåkrav. Studieskuldräntorna bör vara avdragsgilla vid beskattningen. Det skall inte finnas någon fast åldersgräns vid vilken återstående skuld avskrivs, men det skall finnas möjlighet till total avskrivning om det finns särskilda skäl för detta. CSN skall ges rimliga förutsättningar att sköta sitt uppdrag att handha studiestödsadministrationen. Regeringen bör tillsätta en utredning för att se över vilka valmöjligheter den enskilde i framtiden kan ges när det gäller låneutbetalningen.

3. Nytt studiestödssystem (punkt 1) – c

av Sofia Larsen (c).

Centerpartiet har i reservation 2 i betänkande 1999/2000:UbU7 *Ett reformerat studiestödssystem* redovisat sitt förslag till hur ett nytt system skall byggas. Vårt förslag innebär att bidrag och lån skall utgöra vardera 50 % av totalbeloppet i studiemedelssystemet. Fribeloppet höjs till två basbelopp. Återbetalningen utformas som ett modifierat annuitetslån på 20–25 år. Med vårt förslag blir skuldbördan hanterlig för alla studenter och möjligheten att undvika lån blir större än tidigare genom ett höjt fribelopp. Ett studiefinansieringssystem måste vara hållbart och förutsägbart över tiden, såväl för den enskilde studenten som för staten. Med ett nytt system i enlighet med denna modell kan också den sociala snedrekryteringen minska. I förening med Centerpartiets skatteförslag kommer detta att möjliggöra för stora grupper att minska sin lånebörda redan under studietiden. Därmed blir det också lättare för personer från studieovana hem att ta steget in i högskolan.

4. Studiemedel vid deltidssjukskrivning (punkt 5) – v

av Lennart Gustavsson (v).

Vänsterpartiets principiella inställning är att studier skall jämföras med arbete. Mot bakgrund av detta ser vi det som naturligt att det skall vara möjligt att kombinera deltidstudier med sjukskrivning på deltid. Förutom det principiella ställningstagandet menar vi att en sådan möjlighet kan underlätta en persons förutsättningar att komma tillbaka in i arbetslivet. Eftersom pågående utredning inom kort skall lägga fram förslag i frågan avvaktar vi med slutligt ställningstagande.

5. Studiemedel vid vissa yrkesutbildningar (punkt 8) – kd

av Inger Davidson (kd).

Kristdemokraterna anser att det är viktigt att riksdagen tar det ökande behovet av teckenspråks- och dövblindtolkar på allvar. Vi vill påminna om att Kristdemokraterna vill införa ökade möjligheter till dispens från det antal veckor eller terminer som studiemedel maximalt kan ges, när det finns särskilda skäl. Sådana dispensregler skulle kunna få betydelse för dem som vill utbilda sig till teckenspråks- eller dövblindtolkar.

**6. Underrättelse till föräldrar när elev som är myndig skolkar
(punkt 11) – m, fp, kd, c**

av Ulf Nilsson (fp), Inger Davidson (kd), Per Bill (m), Ana Maria Narti (fp), Sofia Larsen (c), Anna Ibrisagic (m) och Tobias Billström (m).

Just nu remissbehandlas Skollagskommitténs förslag till ny skollag. Vi vill dock markera att vi delar den uppfattning som våra partiers företrädare i kommittén har redovisat, att det måste vara en självklarhet att en elevs vårdnadshavare informeras om att en elev är ogiltigt frånvarande från sina lektioner även i gymnasieskolan, långt innan studiestödet är i fara.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner

Motioner från allmänna motionstiden 2002

2002/03:Ub254 av Runar Patriksson (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att utreda reglerna för bidrag vid utlandsstudier.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ändra Centrala studiestödsnämndens regler för studiemedel vid utlandsstudier.

2002/03:Ub284 av Tuve Skånberg och Per Landgren (kd):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att mot en bonus ge möjlighet för dem som önskar att i förtid återbetala sina studieskulder.

2002/03:Ub323 av Ulf Nilsson m.fl. (fp):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utreda en examensbonus för studenter.

2002/03:Ub344 av Erling Wälivaara (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om försöksverksamhet med avskrivning av statliga studielån för ungdomar som väljer att bo och arbeta i glesbygden, och att den bör finansieras inom ramen för studiefinansieringssystemet.

2002/03:Ub355 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening behovet av en total översyn och förenkling av studie- och bidragssystemet för studerande vid komvux i enlighet med vad som anförs i motionen.

2002/03:Ub359 av Anita Sidén och Elizabeth Nyström (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ändra studiemedelssystemet vid institution utomlands.

2002/03:Ub394 av Anne Ludvigsson och Louise Malmström (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av att skapa förutsättningar för fler att utbilda sig, inte minst inom bristyrken.

2002/03:Ub395 av Louise Malmström och Anne Ludvigsson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att se över möjligheterna att förbättra vuxnas villkor att genomföra studier.

2002/03:Ub405 av Carin Lundberg och Lars Lilja (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om sjukpenning till deltidssjukskrivna studerande.

2002/03:Ub429 av Sofia Larsen m.fl. (c):

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att skriva in i skollagen att läraren har rätt att underrätta föräldrar till myndiga elever om de skolkar.

2002/03:Ub439 av Kurt Kvarnström m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att studiestöd kan utges på deltid i samband med deltidssjukskrivning.

2002/03:Ub452 av Torsten Lindström m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett nytt heltäckande studiestödssystem.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett nytt vuxenutbildningsstöd för studerande som saknar betyg från grund- eller gymnasieskola.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en bonus för den som i förtid återbetalar sina studieskulder.

2002/03:Ub467 av Ulla Wester (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av att minska hindren för dem som vill utbilda sig till teckenspråks- och dövblindtolkar samt vuxendövtolkar.

2002/03:Ub482 av Kurt Kvarnström m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om rekryteringsbidrag vid vuxenstudier.

2002/03:Ub484 av Sinikka Bohlin (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vuxenstuderande utan tidigare förvärvsarbete.

2002/03:Ub487 av Gunilla Carlsson i Tyresö m.fl. (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om nödvändigheten av ett reformerat studiemedelssystem.

2002/03:Ub490 av Torsten Lindström m.fl. (kd):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om studiestöd för vuxenutbildningen.

2002/03:Ub529 av Jörgen Johansson och Viviann Gerdin (c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om införande av ett system för avskrivning av studielån.

2002/03:Ub548 av Christina Axelsson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en fortsatt utveckling av studiestödet till vuxna.

2002/03:Sf293 av Yvonne Ruwaida m.fl. (mp):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att se över och lägga fram förslag angående särskilda utbildningsinsatser för romer m.fl.

2002/03:So454 av Anita Jönsson och Kerstin Engle (s):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att möjligheten att införa ett barntillägg i studiemedelssystemet bör övervägas.

2002/03:Kr297 av Kent Olsson m.fl. (m):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om studiemedel, studietid i högskolan samt ortsföreträde för elitidrottare.

2002/03:N302 av Ingegerd Saarinen och Lotta N Hedström (mp):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utreda effekterna av en avskrivning av studielånen för de nytexaminerade akademiker som flyttar till avfolkningshotade kommuner.